

snežinke, moja hruška razvija svoje bele, lepa jablana zraven rudeče cvetlice, in plavo nebo se prijazno na blagreno zemljo smeja. Jez bi tudi rad tiček bil!

(Dalje sledi.)

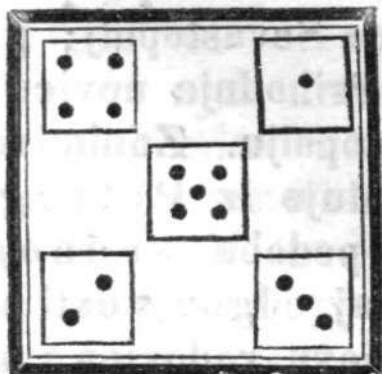
Zgodovinski pomenki.

Rimska cesta iz Akvileje čez Emono v Sisek.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Po Emoni stoji naznamljen v Antoninovem potopisu: Praetorium Latobiorum, Latovicorum. Plini imenuje rod Latovici. Mi smo že razložili božanstvo pod imenom Latovus, Latobius, in smo vidili, da ime Latov (der Lotusgekränzte) imajo božanstva Brama, Vishnu in Shiva, da toraj zna pod imenom Latovus augustus eden tih treh božanstev se razumeti. Ime Latovici je torej mitologično nastalo po častju cveta Late, Lote, ktera je bila symbol matricis seu virtutis generativae ex calore et humore procreatricis. Zato ta cvet nahajamo tako pogosto za zaznamek na rimskih kamnih v Noriku in Panonii. To postajo vsi iščejo pri dnešnjem tergu Rače, ali, kakor nekteri pišejo, Radeče. Na tenko sem poslušal iz ust Račanov izgovarjanje tega imena, ali nisem mogel zapaziti, da bi se pisati moglo Radeče. Vendar nam je ohranila ta okolica spomin na stari „Praetorium Latovicorum“ in sicer v imenu celo blizo Rač ležečega grada in vasi Hotemež. Cvet lota, lata (Lotos) se veli v sanskritu kamala, od kama, cupido, torej kamala toliko kot „flos voluptatis sensualis cupidinis“. Ime lota, lata, izpeljujem iz sanskritskega glagola lat, kar izvirno pomeni gelüsten, in ker se otrokom vse dovoli, ter se tudi rabi v poznamenji puerilem esse *). Lata in kamala ste torej izraza edinega pomenka, in pomenita to, kar hoteti, hot, hotivost, die Lust, das Gelüste, in obnovljeno ime Hotemeš je ohranilo stari pomen Latovici. Razlaganje tega imena podpira tudi ta okolščina: „Praetorium Latovicorum“ je ležal kraj vode Save. Vodo so stari imeli za prvo materio vsega rodenja (Grundstoff aller Zeugung) in lota je bil povodni (Wasserpflanze). Zna biti, da gerb Račkega terga stoji v kakošni zavezi s starim bogočastjem. Rekli smo že, da so stari Indi spoznali pet prvih moči prirode. Številka pet se nahaja, kakor v ljublanskem gerbu (pet limbarjev na starih ljublanskih denarjih), tako tudi v račkem. Na četverovoglastem polju je krona kraj krone listne kinčarije in v sredi polja pet kock v sledeči obliki:

Tukaj vidimo pet kock: srednja kocka ima 5 pik; zgornje, če se poštejevate, tudi storite 5; ravno tako dolnje. Ako pa Račani v svojem arhivu imajo kje drugo razlaganje, rad svojo zaveržem. Nisem terdoglaven, ako me kdo boljša s točnimi dokazi podučí.

Po cvetu Loti nahajamo na Štajarskem rimsko postajo Lotodos; dnešnja ves, kamor domači zgodovinslovec Muhar to postajo stavlja se veli Žitje (Žiče). Gori smo čuli, da je lota symbol virtutis generativae — rodívne moči, rodívna moč pa stori žitje, tako bi tudi tu razlog našli za svoje terdenje. (Dalje sledi.)

*) Iz sanskritskega lat izvira slovenski glagol lotiti se, latati se česar; dela se lotiti, nach Arbeit greifen, begehren, Lust haben. Pis.

Za poduk in kratki čas.

Torkla.

Malega so me večkrat strašili s torklo. — Torkla je po stari vraži bila pošast, ktera je moč škodovati imela po torkih; od tod nje ime. Stanovala je na diljah (pod streho) za dimnikom (pri nas rorom) in je napadala in morila ženske, ki so ob torkih kruh peklo, robje ali perilo kuhale (žehtale). Še zdaj je pri nekterih naših gospodinjah neumna navada, da nočejo rade ob torkih, kakor tudi ob petkih ne kruha péči ne žehtati. — Od torkle sem čul pripovedavati, da se ji pripisuje sledeče grozno delo: Bile ste sestre, ki ste v torek rano vstale in jele perilo kuhati. Ker ste pa obé dvé premalo imele opraviti v kuhinji, gré ena na dilje po kodelico, da bi prela, druga pa je čaka. Al sestra ne pride doli, le samo se čuje jok in stok, tertje in ropot. Sestra, ktera je spodej bila, jo kliče in kliče, pa namesti sestre ji odgovori torkla: „Naj poglonbam (zna biti poglojem) in pojém“.

Sestra zove drugo- in tretjikrat, pa jednako odgovarja torkla. Vsa prestrašena popusti vse ter beží v posteljo. Le ko je stalo solnce že visoko, še si komaj upa iti gledat in iskat sestre svoje na dilje. Oh joj! kaj vidi — oglodane na kup zložene kosti, iz katerih je torkla snedla mesó.

Kako bi se dala vpodobiti pošast ta, nisem mogel zvediti; pa tudi na tem ni nič ležeče, — bolj bi nas mikalo — kaj ne? — poznati tisto žensko, ki je vidila oglodane kosti svoje sestre! Strah je nedolžna stvar, ker je v sredi votel, na krajih ga pa nič ni, — al tistih, ki se ga bojé in v boječnosti vidijo in slišijo neznane stvari, tistih se mora pameten človek bati, da si ne prismođi svojih možganov.

Prav bi bilo, da bi rodoljubi naši nabirali take vražne pravlice po vsih kotih in jih dajali na beli dan, da vsak vidi pri svitem solncu tiste pošasti, ki rogovilijo še dandanašnji po glavah vražnega ljudstva!

Janez T.

Novičar iz austrijskih krajev.

Iz Siseka 24. sept. Čez 8 tednov je včeraj spet enkrat začelo deževati, pa če ne bo več dní deževalo, ne bo moč ladjam gori iti. Danes je cena bačke pšenice 6 fl. 40 kr. do 6 fl. 45 kr., bečkerečke 6 fl. 40 kr., napolice 5 fl. 20 do 5 fl. 25 kr., koruze 3 fl. 30 do 3 fl. 40 kr., ječmena 3 fl. — 2 fl. 45 kr., ovsa 2 fl. — 1 fl. 54 kr. vagan. Ker je vse žito v Banatu še zmirej dražji kakor tukaj, se ne more nič vediti, kako se bo banaška cena z našo poravnala.

Iz Celovca. Spodna realna šola z 3 razredi se bo vsled tukajšne obertnijske potrebe razširila v višjo realno šolo z 6 razredi.

Iz Loške doline na Notrajn. 29. sept. D—n. Kakor drugod, je tudi pri nas letošnja prezgodnja slana veliko škodo naredila, pa več na fižolu in turšici, kakor na ajdi, ker imamo tukaj večidel zgodnjo ajdo in celó malo sterniške. Po tem hudem mrazu pa je bila tako nenavadna vročina, da še poleti solnce tukaj ni tako peklo; pa zopet hud mraz je vstal ponoči od 22. do 23. t. m.; zjutraj smo okoli in okoli nas po hribih vidili sneg, in burja ga je še clo na ravno prighala. V šneperskem gojzdu pri klanski polici, blizo Snežnika je bilo tako hudo, da je 32 glav živine, nekoliko volov, nekoliko pa ovác, zmerznilo; tudi en mož od Klanga je zmerznil, enega se pa komaj še smerti oteli. Snega je bilo na dva čevlja debelo. Res čudno vreme! — Te nagle premembe vremena so pa tudi zdravju človeškemu škodljive, in že se čutijo slabi nasledki pri nas.

Iz Černomaljske okolice 27. sept. * Naznam Vam, drage Novice, nepopisljivo veselje, ki se je godilo 18. sept. med Belimi Krajci v Dragotuši. Veršilo se je slovesno blagoslovljenje glavnega kamna bodoče ondešnje novofarne cerkve. Predpisane obrede cerkvene svečanosti, h kateri se je zbralo ljudstva brez števila, je opravljal gosp. Vincenci Vovk, metliški tehant, obdan z 18. mašniki. Bi li rade zvedile, drage! začetnika tolike radosti? Slavne imate tu dela, pa ga uganite: On, ki je s tolikimi iladami ustanovil v Ljubljani gojilno Alojzevo, blago zavetje ukaželnim bistrim, pa siromašnim glavicam; — on, ki je s svojo mogočno besedo in pripomočjo osnoval nadgimnazij v Novem mestu za uboge Dolence; — on, ki ravno zdej od vsih Slovincov toliko zaželeni slovník na svoje stroške kliče na dan; — on, ki s tolikimi tisučimi svojimi že dogotavlja cerkvi in farovža dveh na novo ustanovljenih far v Sihoru in v Radovici; ta preblagi gospod nežaleči svojega premoženja je blagovolil ukazati, naj se tudi za keršno novo faro v Dragotuši cerkev in farovž na njegove stroške sozida, kar bo gotovo tisuč in tisuč forintov stalo. Kaj ne, mile! da ste ga že na prvo besedo uganile? Nam se serce radosti igra imeti med svojimi rojaki takega možaka! Mati Krajna se je naveličala, prenevedati se tolike veke, pa je rodila sebi premodrega in blagega sina, cerkvi pa veličanstvenega kneza. Kdo ga ne pozna? kdo ga iskreno ne ljubi? naš je vseobče ljubljene oče, naš veličanstveni knezoškof Anton Alojz Wolf, sedaj tudi preblagi odrešenik Belih Krajncov od nevednosti in sirovosti. Torej mu izkliknemo s hvaležnim sercom: živio mnoge leta na ponos svojemu narodu! ter ga zagotavljam: dokler koli se bo nad Krajskim nebo plavilo, ga bo vsako blago serce vsikdar slavilo!

Iz Kamnika. Žalostna osoda je to leto vas Moste blizo Kamnika že dvakrat zadela, v spomladi prvič, in preteklo saboto vdrugič. Bilo je od hudobne roke nalaš zažgano: zapalil je namreč neki brezvestnež škopo pod hlevnim cimprom; odtod se je ogenj takonaglo razširil, da so pri prvi hiši komaj živino oteli, dosegel je tudi drugo in tretjo hišo s hlevi in skednji vred in tako tri gospodarje hipoma v revni stan pripravil. Priteklo je sicer veliko ljudi na pomoč, kateri so storili, kar je bilo mogoče; tudi serčni Kamničani so priderdrali s svojo brizglo, toda zavolj pomanjkanja vode niso mogli pri nar boljši volji kaj pomagati. K sreči sta dva pogorelcov zavarovana, ali tretji terdovratnež, kateri do brote zavarovanja doslej ni spoznal, je in bo zares siromak. Dobrotniki: usmilite se revežev! Fr. Mladič.

Novičar iz mnogih krajev.

Nova postava, po kateri je pripušeno železnice delati, je bila 18. p. m. od cesarja poterjena. Kdor si želi železnico napraviti za svojo lastno rabo, nima nič drugega storiti, kot svojo gosposko prositi za dovoljenje, da jo sme napraviti, kakor sicer kakošno drugo zidanje; — kdor pa želi železnico napraviti za občno vožnjo, mora najpred za pripravljavne dela dobiti od kupčijskega ministerstva dovoljenje; zidanje dovoli cesar sam; privilegija za občno železnico terpi k večem 90 let, potem pade občna železnica v last državi; le vse za vožnjo potrebne stvari ostanejo lastniku; če občna železnica nese lastniku več kot 15 od 100 čistih dohodkov, zamore državna oblast napraviti, da se cena vožnine zniža. — Na Dunaji je neki Alois Keil (alte Wieden, Hauptstrasse) najdel poseben dober, lep in terden lak, s katerim se dajo vsake

sorte lesene tla, omare, gospodarsko orodje, vertne ograje itd. tako nališpati, da jih je veselje viditi; take svitle tla, ki terpijo enkrat namazane celo leto, zmirej čedne ohraniti, ni treba nič drugega, kakor jih včasih z moko cunj obrisati. — Prepoved, da se nič žita iz Odesse ne sme izpeljati, je rusovski car vnovič podaljšal. — Na Francoskem pada cena žita. — Na Ogerskem se pridelk vina rajta le za tretji del lanskega, tedaj v vsem skupej na 7 do 8 milijonov veder; vino pa je prav dobro; tertna bolezen ni na Ogerskem nič škodovala. — Tudi na Španjskem so pridelali veliko žita; vendar se bojé, da cena ne bo kaj veliko padla, ker zavolj zapertih rusovskih luk se ga bo preveč iz Španjskega v druge dežele spečalo. — Iz vojske v Krimu je prišlo poslednje tri dni veliko novic, popolnoma gotovih pa vendar še manjka. Damo vse po versti: „Oest. Corr.“ naznanja, da je zedinjena armada vzela Sevastopolj, pa pravi, da ta novica še ni gotova; gotovo pa je, da rusovska armada v taboru pri reki Almi (med Eupatorio in Sevastopoljem) je 20. dan t. m. bila popolnoma razkropljena. Poročnik angleške vlade je na Dunaj prejel sledeče naznanila iz Carigrada: „20. sept. ob eni popoldne je zedinjena armada napadla tabor pri Almi, v katerem je bilo 50.000 Rusov z obilnimi topovi in konjiki; ob pol štirih so ga z bajoneti vzeli; od zedinjene armade je padlo okoli 2800 (po družih novicah okoli 4000) mož; rusovska armada je mogla bežati“. Iz Bukurešta je prejel ravno ta poročnik naznanilo, da neka francoska barka, ki je srečala neko iz Krima jadrajočo, je povedala, da Sevastopolj, napaden od bark in od vojakov na suhem, se je podal z vsimi barkami in z vsem skupej. Turški poslanec je celó zvedil, da vsa rusovska armada, kateri je bil svoboden odhod dovoljen, je prosila, naj jo Francozi in Angleži raji obderžé kot v vojski vjeto. Te poslednje novice so se nam prečudne zdele, da bi jih bili mogli naravnost verjeti, ker vedno smo slišali od ogromne rusovske moči in nadušenih vojakov pod poveljstvom Menšikova. Taka neslavna udaja skor ni mogoča! In da se nismo motili, pričajo novice, ki smo jih ravno brali iz Bukurešta, „da knez Menšikov je bil na planjavi Kalantaji poleg reke Kače napaden, le po strašni vojski popolnoma potolčen in v beg do prekopov Sevastopoljskih zapoden; Sevastopolj je v veliki nevarnosti in se ne more obderžati“, — iz Dunaja pa je došlo 2. okt. sledeče telegrafno nasnanilo: „V Sevastopolju je strašen boj, 18.000 Rusov je padlo, 22.000 pa je vjetih; terdnjava Konstantinska je razrušena; 6 bark je sožganih; naj novejša novica „Wien. G. B.“ pa pravi: „ravno bombardira zedinjena armada Sevastopolj; polovica rusovskih bark je sožgana“. Prihodnje novice bojo povedale konec vojske v Sevastopolju. Zanimivo je, kar krakovski časnik „Čas“ pripoveduje iz Petrograda, rekoč: „Petrograd je bil prava podoba sodnega dne tisti dan, ko je imel car Nikolaj odgovor dati na terjatve angleško-francoske; vsa cesarjeva rodovina, prvi minister Neselrode in drugi veliki oblastniki so prosili cara: naj poda roko za mir; le veliki carevič Konstantin, ljubljeneccara, je stal ko zid nepremakljiv zraven očeta in mu prigovarjal: naj se ne udá. In obveljal je njegov svet — car Nikolaj je ponosno odgovoril svetu, da zaverže ponudbe. Iz tega se mora misliti, da se car Nikolaj ne bo udal, če tudi je padel Sevastopolj in z njim moč rusovskega carstva na črnem morji.

Pogovori vredništva.

Častitim prejemnikom „Novic“: Ker se je po nepopoljni naključbi zakasnil tisk 21. póle „občne zgodovine“, si bomo prizadjali ta mesec dve póli priložiti.